

Nr 25

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motioner angående utredning om viss utsträckning av skyddet för partibeteckningar.

I de likalydande motionerna nr 470 i första kammaren av herrar *Thorsten Larsson* och *Lundberg* samt nr 596 i andra kammaren av herr *Josefson* i Arrie m. fl. yrkas, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning av frågan om skydd mot illojalt utnyttjande av partibeteckning».

Motionärerna vill ha en förutsättningslös utredning av frågan om skydd för ett partis namn och andra kännetecken i valpropagandan. Texten till motionerna är tryckt i *andra* kammaren.

Gällande bestämmelser och deras förarbeten

Lagregler om skydd för partibeteckningar finns endast för andrakammarval. Enligt 54 § lagen om val till riksdagen äger parti erhålla registrering av »ett partinamn eller en annan beteckning i ord för partiet eller för den meningsriktning partiet företräder (partibeteckning)». Parti definieras som en förening med politiskt syfte som inte utgör underavdelning av sådan förening och som har minst 1 000 vid andrakammarval röstberättigade medlemmar. Registreringsärenden avgörs av chefen för inrikesdepartementet i närvaro av tre bland de av riksdagen valda bankofullmäktige och tre riksgäldsfullmäktige. I 56 § stadgas om anmälan av kandidater under registrerad partibeteckning, och i 59 § föreskrivs att på valsedel med sådan beteckning skall som första namn uppföras namnet på någon person som anmälts som kandidat under beteckningen i fråga. Iakttas inte det sistnämnda skall enligt 80 § samtliga namn på sedeln anses som obefintliga men sedeln enligt 79 § tillgodoräknas det parti vars beteckning den bär.

Nämnda lagregler tillkom år 1935 (prop. 139, KU 11) och har därefter inte undergått någon ändring av betydelse i detta sammanhang. Någon närmare redogörelse för frågans utveckling eller för lagstiftningens direkta förarbeten torde ej behöva lämnas här. Det må endast i korthet antecknas att en utsträckning av skyddet för partibeteckning till att gälla även i valpropagandan eller eljest i annat sammanhang än på valsedel inte varit före-

mål för övervägande och att den definition av begreppet partibeteckning, som vallagen innehåller och som ovan återgetts, upptogs utan kommentarer i båda de sakkunnigförslag (SOU 1930:5 och PM 1934, bil. till 1935 års prop.) vilka framlades i frågan före lagstiftningens tillkomst.

Andra reformförslag

Frågor om utsträckning av skyddet för partibeteckning har efter år 1935 aktualiserats i riksdagen vid tre tillfällen. År 1951 avsågs en motion i vilken begärdes utredning om införande av sådant skydd vid andra val än till andra kammaren (KU 10). I en motion år 1960 hemställdes om förslag till sådan lagändring, att partibeteckning blev skyddad vid val inom kommunala församlingar; även denna motion avsågs (KU 11). Vid höstsessionen av 1966 års riksdag hemställde konstitutionsutskottet med begagnande av sin initiativrätt om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning och förslag rörande ändrade bestämmelser om registrering av partibeteckningar (KU 44). Denna hemställan bifölls av kamrarna. I motiveringen upptogs utskottet i första hand vissa frågor och synpunkter som saknar betydelse i detta sammanhang. Av intresse att här anteckna är närmast, att utskottet uttalade sig för att överväganden även skulle komma till stånd om införande av skydd för partibeteckningar vid kommunalval. Det underströks emellertid att utskottet inte tagit ställning i denna fråga utan att den borde prövas förutsättningslöst.

Det må även nämnas att *författningsutredningen* berörde frågan om registrering av partibeteckningar. Av de punkter för en ny vallag, som utredningen framlade, framgick att den förordade delvis betydelsefulla ändringar av gällande regler, bl. a. en avsevärd skärpning av förutsättningarna för att få beteckning registrerad (SOU 1963:17 s. 308). Utredningens förslag i denna del har rönt kritik vid remissbehandlingen, främst av 1955 års valutredning (se SOU 1964:38, s. 50 f). Endast riksdagsval avsågs i betänkandet, och en utsträckning av skyddet för partibeteckning på sätt som ifrågasätts i de föreliggande motionerna övervägdes inte.

Motionerna

Motionärerna antecknar, att visst skydd för partibeteckningar föreligger vid riksdagsval och att frågan om liknande bestämmelser för kommunalval eventuellt blir föremål för en förutsättningslös utredning till följd av riksdagens beslut förra året. De fortsätter:

Däremot föreligger inget hinder för någon utomstående att i propagandan använda ett partis initialer eller namn. Detta anser vi vara en brist i lag-

stiftningen. De politiska partierna anses vara en grundsten i ett demokratiskt samhälle, och då borde det också finnas någon metod att skydda partiets suveränitet. Väl medvetna om svårigheterna att få en fullt tillfredsställande lösning av denna fråga anser vi dock att den ändå bör bli föremål för en förutsättningslös utredning.

Utskottet

De nuvarande reglerna om skydd för partibeteckningar gäller endast i andrakammarval och åsyftar att ge ett visst värn mot obehörigt utnyttjande av partibeteckning på valsedel. I de föreliggande motionerna begärs utredning angående utsträckning av ifrågavarande skydd till att gälla även i valpropaganden och för andra kännetecken för ett parti än dess registrerade beteckning.

Utskottet är medvetet om att det stundom förekommer, att ett partis namn eller andra kännetecken för detsamma utnyttjas av annan meningsriktning i dess valpropaganda på ett sätt som måste framstå som otillbörligt. Väl är sådana förfaranden sällsynta, men exempel därpå har getts under senare år. Utskottet kan därför instämma i motionernas allmänna syfte.

Huruvida det är lämpligt eller ens möjligt att genom lagstiftningsåtgärder förebygga sådana förfaranden som här avses är emellertid tveksamt. Det gäller förhållanden som de politiska organisationerna borde komma till rätta med utan statsmakternas ingripande. Motionärerna har också, med understrykande av svårigheterna att få en fullt tillfredsställande lösning, begränsat sig till att begära en förutsättningslös utredning. Då det är av intresse att de berörda frågorna vinner beaktande och belysning, vill utskottet inte ställa sig avvisande till denna hemställan. De överväganden angående skydd för partibeteckningar, som torde komma till stånd i anledning av utskottets av förra årets riksdag godkända memorial nr 44, skulle sålunda kunna utsträckas till att omfatta även de synpunkter som upptagits i förevarande motioner. Det torde kunna förutsättas att Kungl. Maj:t uppmärksammar denna möjlighet utan något riksdagens initiativ. Utskottet hemställer därför,

att motionerna I: 470 och II: 596 måtte anses besvarade med vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 28 februari 1967

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson, Damström, Erik Olsson, Sveningsson, fru Segerstedt Wiberg, herrar Carl Albert Anderson, Hernelius, Sörenson och Karl Pettersson; samt

från andra kammaren: herrar Adamsson, Henningsson, Wahlund, fru Thunvall, herrar Johansson i Trollhättan, Hamrin i Jönköping, Wennerfors, Werbro, Mossberg och Boo.